

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
מנהיגות חסידית במהלך השואה
יצחק הרשקוביץ | המחלקה לפילוסופיה יהודית
Hassidic Leadership During the Holocaust |30717-01

שיעור	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
ב	סמסטר:
יום ב' 10:00-12:00	יום ושעה
בתיאום מראש	שעת קבלה:
tzanoa@gmail.com	מייל מרצה:
_____	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

השואה הינה המאורע הטראומטי ביותר בתולדות העם היהודי במאות השנים האחרונות. כל פרט ופרט מאז התמודד עימה בדרכו המיוחדת, והוגים בעלי תפקיד ועמדה חינוכית ביתר שאת. בקורס נתחקה אחר המנהיגות החסידית לנוכח השואה, על מאפייניה המיוחדים, על התמודדותה, על מאמצי השיקום ועל מקומה של השואה בתיאולוגיה החסידית.

מטרות/תוצרי הלמידה

1. התלמידים ייחשפו להיכרות מעמיקה עם ההתמודדות החסידית למאורעות השואה (דרכי התמודדות, אפיקי מחשבה, חזון ושאיפות לתיקון).
2. התלמידים יעמדו על עומקן של בעיות ההתמודדות התיאולוגית עם השואה, והאתגר שהן מציבות למרחב החסידי בפרט (בין חורבן לישועה, משמעות הסבל והייסורים ככלי חינוכי וככלי היסטורי, ועוד).

ידע

1. הלומדים יתארו צורות שונות של דרכי התמודדות חסידית ויאפינו אותן.
2. הלומדים ילמדו לחלץ היבטים קיומיים, חינוכיים וחברתיים מתוך טקסטים דרשניים.
3. הלומדים יציגו עמדות שונות ופרשנויות שונות של טקסטים שיוצגו בכתה.

מיומנויות

1. הלומדים ינתחו טקסטים מתקופת השואה ומיד לאחריה, על בסיס היכרות עם חומרים הסטוריים ויבחנו את הדומה והשונה.
2. הלומדים יעריכו את האסטרטגיות הפרשניות והאחריות העמוקה שהונחה על כתפי מנהיגים חסידיים, עוד יותר מצורות מנהיגות אחרות.

למידה פעילה – תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	העולם הדתי והשואה: מיפוי בעיות ואתגרים.		ד' מכמן, 'השפעת השואה על היהדות הדתית', בתוך: י' גוטמן (עורך), תמורות יסוד בעם היהודי בעקבות השואה, ירושלים	

	תשנ"ו, עמ' 656-613 (לא במקראה)			
2			יהדות אירופה והקהילות הדתיות בתוכה: מיפוי גיאוגרפי וסוציולוגי.	
3	קריאה מודרכת באש קודש.		אש קודש לאדמו"ר מפיאסצ'נה: רקע וקריאה מודרכת. בין התבוננות דאונטולוגית לאקזיסטנציאליסטית.	
4	קריאה מודרכת באש קודש.		אש קודש לאדמו"ר מפיאסצ'נה: הרע בעולם, שלבי התפתחות ביצירתו במהלך השואה.	
5	ר' ש"ץ, 'וידוי על סף המשרפות', כיוונים 23 (1984), עמ' 49-62. ייעשה דיון בחומרים שכתבו שביד, פייקאז, וינגרטן ושינדלר.		אם הבנים שמחה לרי"ש טיכטל: רקע וקריאה מודרכת. הגזירות והקריאה לפעולה דתית.	
6	י' הרשקוביץ, 'אם הבנים שמחה: מחיבור קאנוני ליצירה דיאלקטית'. קריאה מודרכת באם הבנים שמחה, טוב יגאל, אמונה צרופה בכור השואה ומשנה שכיר.		אם הבנים שמחה לרי"ש טיכטל: האמנם הגות ציונית? היכרות עם עולמה של האורתודוקסיה ההונגרית.	
7	מ' חלמיש (מהדיר), וממדבר מתנה, תל-אביב תשמ"ה, מבוא. קריאה מודרכת בקטעים מהספר.		וממדבר מתנה לר' יצחק מסר: יסודות בקבלה ובחסידות.	
8	קריאה מודרכת בקטעים מהספר.		וממדבר מתנה לר' יצחק מסר: מקבלה תיאוסופית לקבלה אקזיסטנציאליסטית.	
9	קריאה מודרכת בספרים "מעמק הבכא" ו"בינת נבונים".		מעמדו האונטולוגי של הרוע בעולם לנוכח השואה: בין הרב אפרתי לרב רבינוביץ' ממונקאטש.	
10	ב' לנדוי ונ' אורטנר, הרב הקדוש		בריחת האדמו"רים מאירופה, רקע היסטורי וצידוק תיאולוגי.	

	מבעלזא, ירושלים תשכ"ז, עמ' פט- קס; מ' פראגר, הצלת הרבי מבלז מגיאה ההריגה בפולין מסופר מפי עד ראייה, ירושלים תשכ"ב (קטעים נבחרים).			
	קריאה מודרכת מתל תלפיות.		ביקורות על בריחת האדמו"רים, אתיקה, הלכה ומנהיגות.	11
			חסידות סלונים וחסידות צאנז- קלויזנבורג לאחר השואה	12
			סאטמר: נס הבריחה או נס ההצלה	13

ציון סופי

רכיבי הציון:
10% השתתפות
10% מטלת אמצע
80% מטלת סיום קורס

חובה

א. מקורות ראשוניים

1. מ' פראגר, חורבן ישראל באירופה, תל-אביב תש"ח, עמ' 12-13.
2. הרב ק"ק שפירא, האדמו"ר מפיאסצ'נה, אש קודש, ירושלים תש"ך, עמ' ד-ה, ז-ח, מא-מב, נז-נח, סב-סג, פד-פה, קיג-קיז, קנט, קס, קסג, קע, קעח-קעט.
3. הנ"ל, דרך המלך, ירושלים תשנ"ח, עמ' מג-מד, סו, רמט, רסט.
4. הנ"ל, צו וזרוז, ירושלים תשכ"ו, עמ' שכב, שכז-שכח, שלח.
5. הרב יששכר שלמה טיכטל, אם הבנים שמחה, בודפשט תש"ג, פרולוג (ללא ציון עמוד), עמ' כא-כה.
6. הנ"ל, טוב יגאל, ברדיוב 1926, עמ' 21-22.
7. הרב י' מסר, וממדבר מתנה, תל-אביב תשמ"ה, עמ' 4-6, 8, 20, 23, 24-28, 39, 41, 66, 70.
8. הרב מ' ולץ, המביט לארץ, בודפשט ת"ש, עמ' 4, 6, 9, 16.
9. הרב מ"ש סג"ל-הופמן, עורי צפון, עמ' ד-ו.

10. מ"ז כ"ץ קאטצבורג (דפוס והוצאה), שלשה ספרים נפתחים: א) דרישת ציון... ב) שפתי צד"ק... אשר כתב... האדם הגדול בענקים... מו"ה דוד צבי כ"ץ קאטצבורג... ג) ובפתיחת הספר מאמר "שערי צדק" מכבוד הה"ג וכו' מו"ה נתן צבי פריעדמאן... בודאפעסט תש"ב, עמ' טו-כ.
11. הנ"ל, תל תלפיות, בודפשט תש"ד, עמ' יד-טז (מאמר "ויהי בנסוע").
12. הרב מ"א ליבוביץ', הדרך (דרשת ר' מוטל מבילגורייא), בודפשט תש"ד, עמ' יא-יג, יח-כ.
13. מ' יחזקאלי (משה פראגר), הצלת הרבי מבלז מגיא ההריגה בפולין, ירושלים תשכ"ב, עמ' 7-8.

ב. מקורות מחקריים

1. י' א' גרינברג, 'תאולוגיה אחרי השואה: שינוי פרדיגמת היסוד', בתוך: ד' מכמן, השואה בהיסטוריה היהודית: היסטוריוגרפיה, תודעה ופרשנות, ירושלים תשס"ה, עמ' 509-536.
2. ד' מכמן, 'השפעת השואה על היהדות הדתית', בתוך: י' גוטמן (עורך), תמורות יסוד בעם היהודי בעקבות השואה, ירושלים תשנ"ג, עמ' 613-656.
3. א' פרבשטיין, בסתר רעם, ירושלים תשס"ב, מבוא.
4. א' שביד, בין חורבן לישועה, תל אביב 1994, מבוא.

רשות

1. ג' גרינברג, 'היסטוריה וגאולה: ביטויים למשיחיות יהודית אורתודוקסית בתום מלחמת העולם השנייה', בתוך: ד' מכמן, השואה בהיסטוריה היהודית: היסטוריוגרפיה, תודעה ופרשנות, ירושלים תשס"ה, עמ' 578-537.
2. ג' גרינברג, 'עמלק בתקופת השואה: מחשבה יהודית אורתודוקסית', בתוך: י' עמיר (עורך), דרך הרוח: ספר היובל לאליעזר שביד, ירושלים תשס"ה, 913-891.
3. מ' ורדיגר, השואה כנקודת מפנה תאולוגית, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשנ"ו.
4. ד' סדן, 'האמונה ביומני השואה', בתוך: מ' אליאב (עורך), עיונים בתקופת השואה: אסופת מאמרים לזכרו של פרופ' מאיר דבורז'צקי ז"ל, רמת גן תשל"ט, עמ' 78-67.
5. א' שביד, 'שמחת אם הבנים: הצדקת האל הציונית של ר' ישכר שלמה טייכטהאל', בתוך: מ' אידל, ד' דימנט, ש' רוזנברג (עורכים), מנחה לשרה, ירושלים תשנ"ד, עמ' 398-380.
6. ר' ש"ץ, 'וידוי על סף המשרפות ו"אחרית דבר": רב חרדי מכה על חטא', כיוונים 23 (1984), עמ' 62-49.

7. Gershon Greenberg, "Between Holocaust and Redemption: Silence, Cognition and Eclipse", in: Steven T. Katz (ed.), *The Impact of the Holocaust on Jewish Theology* (New York: NYU Press, 2005), pp. 110-131.

- , "Foundations for Orthodox Jewish Theological Response to the Holocaust, 1936-1939", in: Alice L. Eckardt (ed.), *Burning Memory: Times of Testing and Reckoning* (Oxford: Pergamon Press, 1993), pp. 71-94. .8

Pesach Schindler, *Hasidic Responses to the Holocaust in the Light of Hasidic Thought*, Hoboken New Jersey: Ktav Publishing 1990. .9